

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada Regală, 6.	Director: N. IORGA St. O. Iosif, Redactori: { M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
---	---	--

Cel d'întăiu volum din Operele în prosă ale lui Eminescu

A fost cîndva un Eminescu de o învățătură, de o bogăție, de o sinceritate și de o putere uimitoare. El a scris versuri de cîteva feluri și prosă de foarte multe feluri. Numai cele d'întăiu au fost luate în samă, și o îngrijire prea scumpă a prietenilor alesese într'un timp, pentru a le răspîndi, numai o mică parte, cea socotită fără slăbiciuni și pete, a versurilor poetului. Tinerimea de prin anii 1880—90 a fost robită de farmecul măiestru al acestui cîntec de iubire neobișnuit de cuceritor pentru inimi, de voluptatea amară a strigătului de revoltă, de deznădăjduire, de blestem aruncat asupra oamenilor și vieții, de sfînta seninătate, împăcată cu neajunsurile și mărgenirile ursite omenirii, pe care cugetarea înnaltă o așternuse asupra patimilor oboșite. S'a mai întîmplat, pe lingă întîmplarea acestei publicații parțiale, — nebunia marelui scriitor. Și aceasta a mers de-a dreptul la inimă tinerilor romantici ai unor timpuri neașezate și neînțelepte. S'a ivit atunci în închipuirile aprinse și nestăpînite idolul furtunatic și rău al genialului nenorocit, al uriașului fără conștiință și fără îndreptare, al mărețului demonic, care ispitia spre un scris cu toane și spre o viață rea. Mulți oameni s'au nenorocit la o vîrstă fragedă, prin acest păcat de închipuire, și pe altarul lui Eminescu, ca și pe al lui Byron, al lui Musset, la alte popoare, s'au jertfit suflete, dintre care nu toate erau netrebnice.

Din fericire pentru dînsul, Eminescu n'a fost martur al acestei rătăcirii, pe care altfel ar fi căutat din răsputeri s'o înlătore, reclamîndu-și personalitatea cea adevărată, impuind conștiinții publicului adevăratele lui păreri și scopurile lui adevărate. El n'ar fi primit nici într'un chip să rămîie un tip al poetului nimieniciei, al mucenicului unui *ea* nestăpînit. Și încă mai puțin ar fi putut el să se invoiască cu părerea că ale lui sînt numai acele versuri cu limba, cu ritmul îmbătătoare și că tot ce a scris prin ziare e numai lucru de mește-

șugar plătit și desprețuit, de suflet vândut sau închiriat, de insultător și proslăvitor cu simbrerie, ca d-lor cei mulți din spurcătoria zierelor zilei de astăzi. Nică ca să se înalțe pe cerul negru unde trece Hyperion cu zîmbetul de durere și despreț al razei sale, nică ca să se împietrească în chipul unui sublim zeu fără legături cu toate ale pămîntului, nică pentru această mare glorie falsă n'ar fi jertfit el ceia ce trebuia să prețuiască mai mult decît orice: conștiința sa deplină de om care știe, crede, înțelege, iubește și urește și care, deci, până la sfîrșitul zilelor ce-î sînt îngăduite, alege, propoveduiește și luptă. Nu, el n'ar fi consimțit, de dragul nici-unei teorii și nici-unui ideal estetic, să se izoleze din viața întregă a poporului său, dintre cei pe cari-î avea materialicește lingă dînsul, dintre șirurile înaintașilor, de la poarta viitorului prin care zăria așa de departe; el n'ar fi simțit plăcere să se rupă din curentul îndelung, așa de firesc și de binefăcător, care de la întăia licărire a sufletului românesc duce până în zilele noastre, trecînd de la un ales al neamului la cellalt.

*

Cine, ca d. I. Scurtu, editorul «Scrierilor politice și literare» ale lui Eminescu, din care avem astăzi înaintea noastră cel d'întăiu volum, în cea mai mare parte nouă, cine deci cercetează, întregește și scoate la iveală scrierile necunoscute sau nerăspîndite ale celui ce n'a fost numai poet, fiind totuși așa de poet în toate, acela restituie pe Eminescu continuității sufletești, desfășurării literare a neamului românesc; el ajută să ni se dea înapoi cu totul. E o faptă așa de bună aceasta, încît în Olimpul de oțel și ghiață al supra-oamenilor poate să lipsească un oaspete rătăcit pe nedrept.

Ce vedem, în adevăr, din volumul ce s'a publicat dăunază și se va împărtășia în măsură ce va izbîndi curentul sănătos și în cugetarea noastră de astăzi?

Un student care a lăsat Moldova, de care-l leagă numai anii celei d'întăiu copilării, pentru a culege învățătură, după voia lui și pe căile lui de adevărat *om mare*, la Cernăuți, la Blaj, la Viena, la Berlin. În fiecare din aceste locuri, sufletul său alege cite o anumită înrîurire, care e cea mai bună. Din Bucovina ieă, pe lingă cunoștinți de limbă folositoare, idealismul curat al lui Pumnul, fără a-î lua rătăcirile; în Ardeal se pătrunde și mai mult de conștiința luptătoare a rasei, în Viena, în Berlin gustă cu patină filosofia germană curentă, pe care a citit-o în chip întins și a pătruns-o atît de bine, încît a făcut din ea un element al sufletului său, un element menit să se amestece de acum înaintea în tot ce va gîndi, simți și exprima el, de la genera-

litățile politice și sociale până la nuvela fantastică, până la versuri în care fierb închegările și desfacerile lumilor.

Scrierile în prosă din acea vreme privesc mai mult chestii de drept ale poporului nostru; ele pleacă de la principii generale, urmează, într'o formă strânsă și fără podoabe, după o logică strictă și caută a stabili principii ideale. E siguranță și avînt fără îndoială; ai neconținut conștiința lecturii întinse și aptitudinii pentru mînuirea abstracțiilor ce are foarte tînărul scriitor, care publică fără iscălitură prin felurite foi de «dincolo» sau își uită scrierile în saltar. Dar forma e încă rece și grea, avînd construcții silite și cite un cuvînt care nu era menit să rămîie în limbă.

Aceasta era prin 1869—73. Pe urmă studentul se întoarce în Moldova sa, de care-l leagă deocamdată numai foarte puțin. Schimbă un mediu de aspirații ideale curate, de iubire pentru știință cu altul în care se fac frase, se croiesc fețe de împrejurare, se scriu cărți și ziare fără miez, se urmăresc situații materiale și bănești sau se servesc utopii împrumutate cu neînțelegere de la Francesi, în altfel de ani de studii decît ai lui Eminescu. Oamenii cu cari el să se poată înțelege, sînt foarte puțini, iar ca să-l înțeleagă pe el, *toate* puterile ce erau gata în sufletul și inima lui, — cine? N'avea nici diplomă, nici cunoștinți personale; putința de a înșela și de a se înșela i-a lipsit totdeauna. I-ar fi trebuit un noroc excepțional, care n'a venit. A fost decî pe rînd director de bibliotecă fără rost, revisor de cîteva luni, destituit *motivată* la schimbarea de guvern, și redactor al părții neoficiale dintr'o gazetă de încunoștințări judecătorești, «Curierul de Iași», din care nu se cetia decît partea oficială.

Cu cită cinste și conștiință a fost atunci redactor cel d'întăiu om din generația sa! Ființa sa se întregise acum, într'un chip așa de larg și de cuminte, încît amintește pe Mihai Kogălniceanu în maturitatea sa. E o uimire cită bogăție, noutate, logică, prevedere, căldură, cită mare și curată înțelepciune de om superior, genial, se cuprinde în acele buletine politice, dări de samă teatrale, notițe despre cărți, care aveau singura menire de a umplea coloanele goale ale bieteii fîițe ieșene. La fiecare moment, marea sa putere de intuiție fixează puncte sau deschide perspective cu totul nouă. Din viața sa trecută, cunoștea tot prezentul Romînilor, în cițiva ani căpătase o vedere clară asupra trecutului lor întreg, păstrase toată vigoarea spiritului său filosofic, și oricînd el stăpînia subiectul său, fie și atins în treacăt, de la o uimitoare înălțime. El avea în mîna oricînd toate legăturile românești și omenești ale subiectului.

Și aceste strălucite pagini nu erau cetite de nimeni. De nimeni în

cel mai deplin și mai grozav înțeles al cuvîntului. Și moarte aș zăcut ele până în clipa de față, fără ca de la dinsele să fi plecat, într'o epocă de rătăcirii primejdiioase și de crasă strașnică, cea mai mică influență asupra vieții culturale românești.

Ce soartă tragică!

N. IORGA.

CRĂIASA APELOR

— «Crăiasa apelor de munte
Ți-apare'n blinde nopți cu lună
Prin vaduri line, făr'de punte
Și, maică, nu ți-o fi d'a bună,
Cînd ți-ar cădea vre-o soartă ție,
Să-î cați în fața străvezie.....» —

Gîndind așa, își zvîrle'n apă
Voinicul murgul lui năvalnic,
Și-î noapte-acum și 'n volburî scapă
Văpăi din lună și prădalnic
Prin stînci își rupe riul cale
Și urlă codru 'n jur a jale.

Iar pe voinic ca nici-odată
Cuprinsu-l-aș fiori de frică.
E plin de griji, nainte-î cată
Și, iată 'n apă se ridică
De-odat'un chip vrînd să-l înfrunte:
«Crăiasa apelor de munte!...»

Chip alb ca luna 'n faptul zilei
Și ochi ca flori de tîmîioară:
Pe buze-î stă zimbirea milei,
Ș'alunecînd spre el ușoară,
Nainte-î stă cu dinadînsul:
— «Voinice, cum de-mi calcî cuprinsul?» —

*El ca 'mpietrit îi cată 'n faţă,
 Şi foc în pieptul lui s'aprinde,
 În braţe-î trupul ca de ghiaţă
 Zădarnic cearcă a i-l prinde,
 Că, lunecînd ca unda-î scapă,
 Zburînd pe luciî întins de apă.*

*Şi fug acum prin ochiurî line,
 Cînd pe supt stîncî, cînd pe supt malurî,
 Ea cînd iar fuge, cînd iar vine,
 Zimbîndu-î dulce printre valurî,
 Şi el goneşte-acum, goneşte
 Ş'a lui privire 'n dor scipeşte...*

*Dar iată, vai, vîltoarea 'n clocot...
 S'opreşte ea : — «Te pierzî, nebune!...» —
 Dar el năuc s'azvirle 'n şopot
 Şi, de-a măi prins-o, n'o măi spune,
 Căci apa-î bate-acum oblîncul
 Şi hohotînd l'înglute-adîncul!...*

BCU Cluj - Central University Library Cluj

I. M. MARINESCU.

BOIERUL IORGU BUHTEA

— NUVELĂ —

(Urmare).

Trăsura boierului Furtună intră îndată după trăsura în care veniau boierii Iuraşcu şi Dragoş.

Boierul li ieşi întru întîmpinare.

— Ce vînt, Vasile, il întrebă, rîzînd, pe boierul Furtună.

— Acelaşi care i-a suflat şi pe dumnealor, răspunse el, arătînd pe cei doi boieri.

Apoi, fără să se măi oprească :

— Nu zic boierule, bine ai făcut că ai primit să te baţi, ca să nu creadă dumnealor că nu măi putem de frică ; dar, oricum, de eram erî ziua aici, il lipsiam eû pe *filfizon* de cîntea de a se bate cu dumneata în duel. Îi dădeam o învăţătură care să facă cel puţin cît jumătate din cele ce n'a ştiut tată-său să-î deie.

Furtună spuse toate aceste răpede, fără să răsufle ; i se suise singele în obraz.

— Liniștește-te, Vasile, o să treacă și asta.

— Ei! boierule, oricît de răpede or trece, pe urma acestor fapte rămîne mult!

Intrară în casă. Feciorul îi pofti în sufragerie, unde-î aștepta cafeaua cu lapte. Se așezară liniștiți în jurul mesei. Dragoș apucă pe boierul Furtună de braț:

— Inchipuieste-ți, Vasile, boierul crede că Neagu face lucrul acesta numai de fudulie, în timp ce el țipa așeară pe toate potecile că o să-î arate el.

Boierului Furtună i se ridică iar sîngele în obraz, se apropié de boierul Buhtea și-î vorbi, privindu-l drept în ochi:

— Așa! Iartă-mă, boierule, dacă ți-oîu spune o vorbă mare. Uite, te jur pe Toader și pe copiii lui dacă te vei duce să te bați cu gînduri de acestea; să-l culci la pămînt boierule. De-abia îi scăpa ținutul și pe tată-său de dînsul.

Boierul Buhtea își duse mîna la frunte și rămase cîteva clipe gînditor.

— Dă, în adevăr, mare vorbă ai spus, Vasile; ce vrei, mie tot nu-mî vine să cred că-î atit de cîinos la suflet... Dar mai ști! adăogă gînditor boierul.

— Să ne mulțămim, Vasile, că vor să ne împuște fățîș și nu ne omoară pe la spate, noaptea, într'un colț de uliță, zise Iurașcu.

Citeși patru tăcură, și sorbiră cafeaua.

După ce sfîrșiră, boierul Dragoș li spuse condițiile și locul. Aveau să se bată la 8 ceasuri, în pădurea dela Cotul-Luncii, într'o poiană lîngă iaz.

Boierul Furtună se ridică dela masă și începu a se plimba furios:

— Și mai crezi că nu vrea să te omoare cînd îți punea astfel de condiții! Filfizorul, orî că e nebun, orî o fi crezînd că nu mai ești în stare să ții pistolul. Din două, una.

Buhtea se ridică, și-și luă pălăria.

— Să ne grăbim, o să fim tocmai bine acolo.

Boierii ieșiră în sală. Buhtea rămase în urmă; se duse în fața iconostasului și-și făcu de trei ori cruce, apoi ieși liniștit după ceilalți. În prag, șopti lui Furtună:

— Dacă s'o întimpla ceva, să chemi pe Toader.

Furtună se gîndi puțin:

— Boierule, merg și eu.

— Nu se poate.

— Merg și rămîn în trăsură, de-o parte.

Peste cîteva clipe, cele două trăsuri ieșiră una după alta pe rohatca tîrgului.

* * *

O dimineață înneată în lumină. Cerul curat și ca suflat cu aur în bătaia soarelui se înălțase parcă mai sus, doar va încăpea între dînsul și pămînt mai multă frumuseță. Dealurile se înșirau unele după altele, acoperite de roada crudă, verde ca buratecul; pînă la

ele, cîmpuri întregi de romoniță se așterneau albe, ca niște pinze; de-asupra lor, luminărele își ridicau virfurile bătute cu fluturi, ce pîlăiau răpede din aripi ca niște flăcări gata să se stingă. Drumul mergea printre valurile de iarbă, care în fața trăsurilor părea că se dau la o parte, apoi la spate se împreună iarăși. De-asupra, ciocirliile se ridicau sus, sus, bătînd din aripi, ciripind prelung și dulce. Departe, încolo, iazul: oglindă pe fața căreia razele soarelui se sfărîmău, într'o pulbere scinteietoare. Din margenea iazului se ridica pădurea; copacii parcă răsăriau din apă, împrăștiindu-se ca supt o vrajă, pe șesul din preajmă.

— Ce dimineată frumoasă, boierule! zise Dragoș.

Boierul nu-l auzi. Frumuseța aceasta îl răpise. Nici-un gînd nu-i cutreiera mintea, nici-odată nu se simțise mai fericit, căci nici-odată firea nu i se păruse mai ademenitoare. Cit de departe era de cele ce trebuiau să se întimple! Boierului Buhtea i se părea la început că merge la moșie, încolo după dealurile acelea, unde Toader cu nevasta și copiii îl așteptau. Apoi și gîndul acesta i se așeză tihnit la fundul minții și privirile i le răpiră cîmpul cu lanurile și zarea aurită.

În schimb, boierul Furtună privia toate acestea cu niște ochi din care țîșnia minia, ca apa dintr'un izvor proaspăt. Nemernicia omească îl infuria pînă la nebunie.

Se gîndia dacă n'ar fi mai bine să oprească trăsura, să aștepte pe ceilalți, căci credea că nu li luase înaintea, să umfle *deputatul* pe sus și într'o grabă de cai să-i facă o baie în iaz, ca să-l vindece de fierbințeală.

La boierul Furtună hotărîrile, oricare ar fi fost ele, nu suferiau întîrziere; opri trăsura și întrebă pe niște țeranî ce treceau în spre țîrg:

— Ați mai întîlnit vre-o trăsură înaintea voastră?

— Sărutăm mîna, 'coane Vasile, una cu vr'o patru-cinci cuconași, pe la Cotul-Luncii, intra în pădure.

Furtună mormăi supărat și dădu poruncă vizitiului să miie înaintea.

După cîtva timp, trăsurile intrau în pădure. Boierul Buhtea cu cei doi martori ai săi se scoborîră, și o luară încet, pe jos, spre locul de întîlnire. Mai la o parte, era trăsura lui Neagu.

Cînd ajunse în poiană, martorii se salutară. Neagu par'că nici nu-i văzuse; își aprinse o țigară și începu a se plimba cu o mîna în buzunar. La vederea lui, boierul își aminti mai bine pentru ce venia aici și simți un dezgust, ce fără de îndoială i se arătă pe față, de oare ce tinerii, luîndu-l drept un semn de frică, se duseră numai decît de șoptiră ceva lui Neagu, care rise cu poftă.

Lipsia numai domnul Franț. Peste cîteva clipe însă, huruitul nădușit al unor roate aducea vestea că doctorul venia și el. Bietul om sări de departe din trăsură și alergă către boier, rugîndu-l să-l ierte de întîrziere. Era galben la față, căci pînă acum nu mai luase parte la nici-un duel; pentru dînsul, aceste fapte erau adevărate nebunii; n'avea ce se face acum, căci era doctorul de casă al boierului.

Adunîndu-se cîteși patru martorii, aleseră partea cea mai largă a poienii; unul din martorii lui Neagu și boierul Iurașcu măsurară pe

rînd treizeci de pași. Boierul se așază liniștit într'un capăt, în cellalt Neagu, zimbînd ironic.

Traseră la sorți pistoalele, și căzură ale lui Neagu; Dragoș le încarcă în fața tuturor, apoi ceti cu glas tare condițiile. Nici unii, nici alții nu se gîndiau să mijlocească împăcarea; din partea boierilor, acest pas ar fi fost o slăbiciune, de care Neagu și-ar fi bătut joc.

Totul fiind gata, martorii se dădură în lături; doctorul Franț îngălbeni, tinerilor parcă li se mai stinsese din încredere; Neagu, cu privirea batjocoritoare, aștepta. Numai boierul, liniștit, se uita departe.

Lurașcu li strigă :

— Fiți gata!

Apoi, după ce numără de trei ori, porunci scurt și apăsător : *Foc!*

Detunăturile răsunară de odată; pădurea clocoti ca într'o clipă de vijelie.

Boierul Buhtea ținuse pistolul în sus, glonțul trecu prin frunzișul copacului din față; cîteva frunze rupte fluturară prin aer.

Fiecare rămăsese la locul lui.

Neagu, care se încredințase că boierului în adevăr îi tremura mîna, părea grozav de mirat că și dinsul trăsese rău. Nu înțelegea cum de nu lovise pe boier.

În această vreme, Lurașcu se pregătia să măsoare cei cinci pași ce trebuiau săzuiți la al doilea foc, cînd d-l Franț li strigă că boierul e rănit.

Toți priviră mirați; însuși boierul nu înțelegea cum de nu simțise nici-o durere. D-l Franț veni și-i ridică mîna; o șuviță de sînge i se scobora de supt mîneacă printre degete. Doctorul îi ajută să-și scoată redingota și-i ridică ușor mîneca, udată de sînge, a cămeșii. Glonțul îi scrijelise puțin brațul.

Doctorul lui Neagu se uită :

— O simplă zgîrietură, zise el.

Dar d-l Franț era pentru încetarea duelului.

— D-ta ești aici numai ca doctor, îi zise unul dintre tineri.

Boierul se uită la Lurașcu; acesta îl înțelese.

— La loc, strigă dinsul.

Boierul își puse redingota; se măsurară cite doi pași și jumătate de la fiecare luptător, apoi, după ce aceștia își luară locurile, Dragoș încarcă din nou pistoalele.

Boierul Buhtea privi pe Neagu; ochii acestuia sticliau. Boierul înțelese că al doilea glonț al lui Neagu avea să vie mai drept ca cel d'întăiu, își aduse aminte de cuvintele lui Furtună, tresări și-și încruntă sprincenele.

Glasul lui Lurașcu se auzi iarăși, scurt și apăsător : *Foc!*

Pădurea clocoti din nou. Mîna boierului căzu în jos, scăpînd pistolul; glonțul îl lovise de astă dată în braț. Neagu rămase puțin cu pistolul ridicat, apoi îl scăpă, aruncă o privire spre boier, se clatină și căzu în genunchi, rostogolindu-se pe-o coastă. Singele îl năbuși pe gură, horcăi de cîteva ori și rămase nemișcat.

Doctorii alergară; d-l Franț, tremurînd, se plecă peste rănit, apoi, după cîteva clipe abia, îngînă :

— *Este mort.*

Filfizonii impietriseră în loc, galbeni ca moartea. Pe boierul Buhtea îl apucă un tremur ușor, ochii i se umeziră și un șir de lacrimi îi lunecă pe obraz.

— Haide, boierule.

Boierul Furtună, îngrijat, sărise din trăsură la cel d'intăiu foc, și ajunsese pe locul de luptă în clipa când Neagu cădea lovit drept în inimă; acuma apucase pe boierul de mină, să-l ducă spre trăsură: parcă și lui i se muiase sufletul. Dar când îi văzuse mîneca udă de sînge, se infuriă.

— Iată pe cine ai fi cruțat.

Sprîjinit de către Furtună, boierul pleca, de-abia mergînd, din poiană.

Cînd se scobori din trăsură acasă și vroi să intre înnăuntru, boierul Buhtea căzu în fața ușii, ca lovit de trăsnet. Boierul Furtună și cu slugile îl ridicară și-l duseră pe un pat, îl desfăcură la piept și-l stropiră cu apă, dar boierul nu dădea nici-un semn de viață; tremurătura ușoară ce-î mișca fața la început se stinsese, și acum părea că moartea își pusese stăpînire peste'ntr'eg trupul.

După citeva clipe, veni și domnul Franț; Furtună îl duse pe sus lingă boier. Doctorul se așeză pe pat și căută bolnavul cu mare băgare de seamă. Cînd ridică în sus capul, ochii boierului Furtună păreau că vor să-î smulgă răspunsul: întîmplarea ce avuse loc, zdrobise sufletul boierului Buhtea; mîhnit peste măsură, avuse o năvălire de sînge la creier; de scăpat, doar o minune cerească dacă și-ar fi trimis puterea. Inima cea de piatră a boierului Furtună se topi de astă dată ca un bulgăre de ceară într'o grămadă de jăratec, și începu a plînge ca un copil.

Un vătav încălecă și porni la moșie, să cheme pe Toader...

Toți doctorii din tirg veghiază pe rînd lingă patul bolnavului. În trei zile, Toader ajunsese ca o umbră; boierii uitaseră de toate, nici nu mîncău, nici nu dormiau, stăteau toată ziua lingă doctori, așteptînd vre-o veste mai îmbucurătoare; dar aceștia dădeau desnădăjduiți din cap.

Boala boierului mîhni întreg Ținutul; dacă moartea lui Neagu era privită ca o răsplată, apropiatul sfîrșit al boierului era ca o nefericire pentru toți. Acum de abia începeau a simți lipsa sufletului ales cum nu mai era altul.

În dimineața zilei a cincea, boierul Iorgu Buhtea se stînsese fără nici-o tresărire. Cînd se răspîndi vestea morții lui, norodul năvăli în curte... Fiecare trecu prin odaia încărcată cu flori, în mijlocul cărora boierul stătea în sicriu, cu fața liniștită ca într'un somn cutreierat de vise senine. Toți îi sărutau mina; de-oparte boierii plîngeau cu suspine, căci cu boierul Buhtea li se ducea și lor o parte din suflet.

În ziua de îngropare, cînd boierii se pregătiau să scoboare sicriul în patașcă, o trăsură își făcea loc printre miile de oameni ce se strînsese din întreg Ținutul. Și nimăruî nu-î venia să creadă că într'insa venia, îmbătrînit ca de-o sută de ani, boierul Mihalache Neagu.

Cițiva îl ajutară să suie scările, iar boierul Furtună, cînd îl zări, se înduioșă și-î ieși în cale. Boierii se dădură la o parte, iar bătrînul Neagu se ridică, tremurînd, pe catafalc și căzu de-asupra sicriului, în hohote de plîns :

— Iartă-mă, boierule, căci m'ai pedepsit de două ori, de două ori!

EMILGAR.

TINEREȚE.

*Cu flori de crini în fiecare seară
Te-aștept pe-aleia plopilor din vale,
Cînd luna țese 'n zare gînditoare
Lăcer de argint, să ți-l aștearnă 'n cale.*

*Se-aude un pas... și blînd aparî în umbra
Suptîrî-a nopții, mîndră, liniștită;
Pe umărul tău capul răzimîndu-mi,
Iubirea-ți spun în limbă negrăită.*

*Povești de dor pîriul băsmuește;
În preajma-ne doi fluturi se răsfață;
Amor și pace 'n lume se revarsă,
Iar Sirius misterele-î ne 'nvață.*

*Și, pletele cu crini împodobindu-ți,
Parî a gîndiri-imagîne senină;
Șoptirile-ți se 'mbină 'ntr'o cîntare,
Și fericirea de-umbra-ne se-anină.*

ZOE G. FRASIN.

DOINA

De ce ai lăsat coliba ta urnită
Rîvnind la strălucitele palate?
Dar porțile acolo-s încuiate,
Și pentru tine nu e loc, copila,

Ei vor cîntări ce prea măresc orgia,
Hulind în viers drăcesc pe bunul tata,
Injură fecioria ta curată,
Tristeța ta și nevinovăția!

Întoarce-ți pașii tăi, o doină sfîntă,
Si vino iar în luncile vergine,
Și codrilor îndrăgostiți de tine
Și văilor umbroase li cuvîntă!

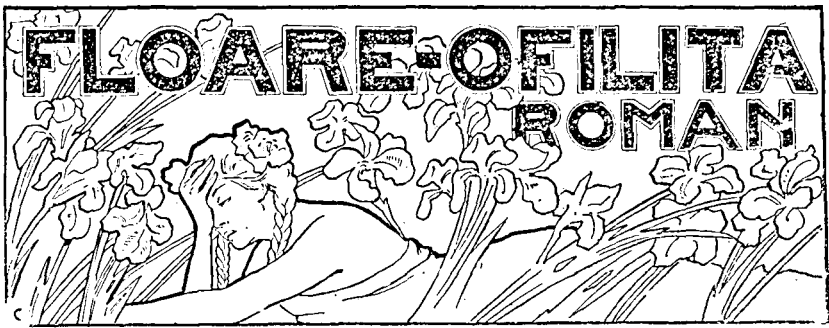
Veți spune brazilor a ta durere,
Te-ți oglindi în unda de izvoare,
Și n' seră cu jalnice priveghitoare
Prin ruga ta odihnuă tu veți cere!

Străbate-vei prin munți și prin poiene,
Te-ți prinde 'n hora gingașelor fețe,
Vedea-vei feți-frumoși cu negre plete:
Te-ți prinde soră dalbei Cosinzene!

Auzi: în vale buciumul răsună.
În viersul lor te prea-măresc păstorii,
Supt paza ta adorm secerătorii,
Visînd pe snopti supt farmecul delună.

Nu vezi pe prispa casei văruițe:
Copila blînda-și plînge nenorocul...
O vin, cu șoapta-ți ușurează-ți focul
Și 'nchide-ale ei gene obosite!...

Cu mine, doină, dragă doină, vină,
Să sămănăm noi dragostea de lege
La cei ce plîng și știu a te'nțelege,
Și la același Dumnezeu se 'nchină.

Reproducerea oprită.

PARTEA A DOUA.

III.

Cuconu Andrieș își sărută fetița pe frunte, apoi se dădu înapoi cu un pas și o privi zîmbind :

«Brava, draga tatei, brava! parcă, de cînd nu te-am văzut, te-ai făcut *mai frumoasă!*»

Tinca începu a rîde și, apropiindu-se de bătrîn, îl cuprinse cu brațul drept de după cap și-l sărută pe amîndoi obraji.

«Bun, bun, zise cuconu-Andrieș. Văd că tot *mai ții obiceiurile vechi...*»

Și se uita cu privirile unede, cu zîmbetu-î blînd, la Tinca lui, în ochii ei albaștri și mari: în ei lucia, ca și în trecut, flacăra care-î încălzise bătrîneța.

«Șezi, tătucă, colea pe scaun, zise tînăra, și spune-mî ce-ai *mai făcut, cum o duci...* Tot nu vrei să vii să *șezi* cu noi?»

— Iar? iar? — Și bătrînul o amenință cu degetul. — Nu ți-am spus, fetiço? tinerii cu tinerii și bătrînii cu bătrînii...

— Dar ți-î urît, știu eu... Așa-î că ți-î urît? Spune drept!

— Nu, — de ce să-mî fie urît?» răspunse cuconu-Andrieș privind pe fereastră.

Se așeză pe divan, răzimîndu-se cu spatele în perina de perete, își puse amîndouă minile pe genunchi, și-și întoarse privirile, cu zîmbetu-î de dragoste, spre Tinca :

«Haî, vino și tu colea, și-mî spune ce *mai faci*, cum *mai merge* cu gospodăria...

— Bine, foarte bine», zise Tinca repede, așezîndu-se lîngă el.

Amîndoi, alătura, își zîmbiră fericiți, neștiind parcă ce să-și *mai spuie*. — Apoi dintr'odată tînăra își aduse aminte de *visitele primite*

în ajun și începu să povestească bătrînului cum a fost, cine a venit, ce-au vorbit... Trecu apoi la micile afaceri din acea zi, spuse că Vasile nu i-a adus carne tocmai bună și că mîncarea fierbe greu, și, încet-încet, toate afacerile neînsemnate care o ținuseră în loc o clipă, se dezvăluiau, erau destăinuie bătrînului.

Și cuconu-Andrieș o asculta zîmbind fericit, dădea din cap, interesat și el de cel mai mic lucru, rîzînd cînd rîdea veselă fetița, și întunecîndu-se cînd ea își încrunta sprîncenele subțiri.

În iatacul mic, cu scorțuri pe pereți, cu icoane și candelă la răsărit, pătrundea, prin singurul geam, lumina de dimineată a soarelui de Octomvrie. O dungă argintie se ridica pînă la bărbuța albă și lumina zîmbetele și rîsetele bătrînului.

După vorba vioaie a Tincăi tăcură un răstimp, și iar se priviră cu dragoste.

Apoi deodată tînăra întrebă :

«Da' florile mele de-acasă, ce mai fac, tătucă ?

— Bine, răspuse cuconu-Andrieș. Le ud în fiecare dimineată. Aū crescut și-s frumoase. La iarnă aū să-mi umple geamurile de buchete.

— Bun, șopti Tinca.

— Să vezi, zise bătrînul întorcîndu-se spre fetiță, acuma, toată ziua staū la cuconu-Alecu, și numai despre voi e vorba. Jucăm o partidă de preferans, și pe urmă eū întreb : Oare ce mai fac băieții? Și cuconu-Grigore de colo : Bine, mersi ! — Ce mai rîdem ! — Ce să facem altceva ? Cînd or veni nepoții, ei, atunci se schimbă afacerea...»

Și, rîzînd șiret, bătrînul privi pieziș spre tînără.

«Da, da, rîde-mă, zise Tinca, vād eū bine că ți-i urit acasă...

— Măi puiule ! șopti bătrînul ; eū sînt un biet moșneag și numai pe tine te am pe lume !...

— Săracu tătuc !» zise încet, înduișată, Tinca. Se alătură de el și-l sărută încet pe obraz.

Bătrînul dădu trist din cap și oftă :

«De-acū mîni-poimîni mă duc și eū... Aș vrea să știū că te las fericită...

— Eī nu, nu vorbi așa, zise Tinca, și-și apropiē iar obrazul de-al bătrînului ; nu vorbi așa, că mă supăr...

— De ce să te superi ? răspuse zîmbind cu mîhnire bunicul ; doar știī că tu ești lumina ochilor mei... Asta am spus-o totdeauna...

— Da, tătucă, așa-i... Dar știī ce ? Mai bine sărută-mă pe frunte ca pe vremea cînd eram fetiță și spune ce s'a mai întimplat pe-acolo...

— Bine, să te sărut, zise bătrînul. Parcă acum nu ești tot fetița mea?

— Sigur. Ei, ce mai nou prin ulița dumneavoastră?

— Stăi, întăiū să te sărut...» răspunse cuconu-Andrieș.

Și, după ce-o sărută, începu a-i spune:

«Mai întăiū la noi, fetița tatei, nimenea nu spune nici-o vorbă...

Eū tac și mă gîndesc la tine. Zic: acū s'a sculat; acū umblă ș'așează prin casă... Îți vine-a rîde?...

— Nu, tătucă, — de ce să-mi vie a rîde?...

— Așa, — dar dacă zici tu că nu, — bine. După aceia, mă duc la cuconu-Alecu și beaū cafeaua; și, după ce beaū cafeaua, ieșim în tîrg...»

Tinca începu a rîde:

— Tot așa imi spuneaī poveștile, cînd eram mititică...

— Hm! murmură bătrînul.

— Ei, nu te opri. Spune, spune...

— Spun, — și cuconu-Andrieș începu a-i mîngîia părul bălaiū. Ieșim în tîrg. Și, după ce ne întoarcem, ne punem la sfat în cerdac. Și stăm pînă ce trece Reb-Ițic...

— Săracu' Reb-Ițic! zise Tinca încet, ce mai face calul lui?

— E tot așa de slab! răspunse cuconu-Andrieș. Și el tot așa strigă: Trădător! trădător! și da din mîni la Bercu-croitorul...»

Glasul bătrînului era moale ca 'n vremurile de demult, cînd își ținea fetița pe genuchî, o netezia pe cap și-i spune basme. Și Tinca era înduioșată, pătrunsă la suflet ca de un fior ușor de durere, de milă, pentru bietul bătrîn rămas singur. Vedea ea bine cît de greu o duce el fără «fetița», vedea că dragostea lui era mai mare decît își putuse ea închipui. I-o spunea privirea umedă, glasul, toată fința lui lipsită de alt bun pe lume.

Vorbind, bătrînul își coborise brațul și-i mîngîia obrazii; apoi o apucă de mină și prinse a-i netezi degetele fine. Și parcă uitase că madam Negrea are o mulțime de afaceri casnice.

Tinca se deslipi ușor de lingă el și-i zise blînd:

— Stăi o leacă, tătucă, mă duc să văd ce face mama Ioana cu mîncarea...

— Da, da, răspunse cuconu-Andrieș.

— Și rămii la noi la masă, nu-i așa?

— Cine? eū? nu, de ce? nu rămîn...

— Ei, vezi? nu-ți plac bucatele mele. De ce nu vrei să stai?

— Apoi n'are să vie bărbatu-tău, drăguță? de ce să stai?

— Cum de ce? și lui are să-i pară bine. Nu știi cît de mult ține el la mata?

— Bine, dacă zici tu...»

În glasul lui era o ușoară turburare, și Tinca ghici că avea ceva în suflet bătrînul, o ușoară pornire împotriva lui Negrea, pentru că-i luase bucuria bătrîneței.

— Crezi că nu înțeleg, tătucă? zise ea rizînd. Parcă ce-î vinovat bietul Vasile?

— Nu, Tincuță, răspuse cuconu-Andrieș. Îți spun drept că n'am nimic...

— Bine, bine, las' că știu eu!»

După ce ieși ea, bătrînul rămase cu ochiul ațintit asupra ușii.

Acuma dunga de soare își schimbase locul și arginta colțul de divan unde șezuse Tinca.

În tăcerea iatacului, veniaș sgomote slăbite de toacă de-alături, de la bucătărie. Bătrînul simți că deodată aș contenit, și se gîndi că chiar atunci a intrat Tinca, și mama-Ioana s'a oprit.

Se auziră apoi glasuri. Căuta să deosebească pe cel mai subțire... Și sta atent, cu ochii ațintit, mîngîindu-și cu dreapta bărbuța albă.

După ce veni Negrea de la cancelarie, stătură la masă. Bătrînul se arăta foarte vesel și rîdea cu haz la întîmplările pe care le povestea Vasile. Minca cu poftă, și fața-i roșcovană la fie care clipă se întorcea cu mulțămire spre fetița lui.

Închinară și cite un păhărel de vin, și Negrea zise, ștergîndu-și mustățile cu șervetul:

«De ce nu vii mai des pe la noi, tată?

— Vezi, vezi? rosti veselă Tinca, ce-ți spuneam eu că și el te iubește ca și mine?...

— Sigur, adăogi Vasile.

— Bine, bine, răspuse bătrînul; știi că moșnegii au ideile lor...

— De ce? mai veniți pe-aici, mai petrecem...»

Bătrînul strecură o privire spre Tinca. Ea se uita cu ochi luminoși la Negrea, — și moșneagul își mîngîie ușor mustățile și-și coborî capul în piept, privindu-și hobița de pine pe care o rotunzea între degete.

După ce plecă tînărul la primărie, bătrînul mai stătu puțin de vorbă cu fetița lui, apoi se pregăti și el de ducă. Își luă pălăria și bastonul, și-și sărută odorul pe ochi și pe frunte.

«Fetiço, zise el, cine te iubește mai mult? Tot moșneagul!..»

Ea prinse a rîde. «Da, da!» rosti bătrînul încet. Și porni.

Trecu încet, gîndindu-se, prin *cartier*, printre grădinile pălite de brumele dintăiū ale toamnei. Frunze rătăcitoare tremurau ca fluturi, prin tăcerea și lumina după-amiezii. — Dădu apoi în ulița plină de Ovrei a Economului. Stoluri de copii făceau gălăgie și se jucau în

soarele prietenos; și 'n aceste din urmă zile bune, femeile stăteau în prag ținându-și copiii în brațe sau împletind la călțuni.

Bătrînul se gîndia la pustiul care-l aștepta acasă, și la viața cu ceilalți bătrîni, care acuma îi părea lipsită de farmecul din trecut, lipsită de aceia care dădea lumina și farmecul. Apoi se gîndi că *ba-iatul* nu iubește destul pe fetița lui. El ar fi vrut altfel de iubire, ca a lui, — cu tot sufletul. Pentru asta i-o dăduse doară. — Se poate și să se fi înșelat; el cu bătrîneța lui altfel simte și altfel gîndește. Dar pentru fetița lui el ar fi în stare să-și dea vieața. Uite, o clipă de nefericire să-și știe, o lacrimă amară, — și ce s'ar întîmpla 'n viața lui, el singur nu-și poate închipui!

Și bătrînul mergea încet, cu gînduri multe și felurite, în care tot chipul Tincăi stăruia ca o lumină.

Cînd ajunsese înaintea casei, se opri în fața ușei încuiate și a geamurilor închise, în dorul cărora înverziau c'o leacă de veselie florile rămase în urma fetiței. Se opri, și parcă-i erau greu să intre. — Își aduse aminte că-i vremea preferansului, și parcă simți o ușurare. Intră la cuconu-Alecu.

«E-he-hei!, strigă pe nas moș-Grigore. Bine-ai venit! Te-așteptam, frate... Ia să zic Smarandei să facă trei cafele...

— Ce fac băieții? întrebă vesel cuconu-Alecu, amestecînd grăbit cărțile. Hai, șezi colea; ai cam întirziat, frățioare!

— Bine, răspuse domol bătrînul Lunceanu, băieții sînt bine. Apoi deodată i se lumină fața: Să vezi, fetița s'a mai îngrășat parcă, și s'a făcut mai frumoasă!

— Bun-bun, zise cuconu-Alecu; ia șezi colea. Cine taie cărțile?

— Cum? a! da! — murmură bătrînul Andrieș și se așeză între ceilalți doi moșnegi. Ce-ați mai făcut?

— Noi, zise moș-Grigore. Nimica. — Stăi, stăi, cucoane, ai să-mi mai dai două cărți...

— Cum două cărți? rosti mirat bătrînul Negrea. Ia stai? Ți le-a luat Andrieș. Bine, frate, dar unde te gîndești?..

— Hm! murmură Lunceanu. Două cărți... două cărți... Am stat o mulțime de vorbă cu fetița... Mi-a spus c'a avut erî o mulțime de musafiri...

— Ia stăi, cucoane, zise deodată cuconu-Alecu. Joci, ori nu joci?

— Cum nu? cum nu? răspuse cuconu-Andrieș. Cine dă? Poftim riga de cupă!...»

(Va urmă.)

MIHAIL SADOVEANU.

DE DORUL CĂMINULUI

O R B U L .

Într'o seară parfumată
 Erau nori de trandafir...
 În grădini muria amurgul,
 Frohodit de ciripiri.

Blînd, un orb cînta pe stradă
 Învălit în noaptea lui.
 Cîntu-î trist, părea anume
 Îngroparea dorului :

— «De demult, din vremea reche,
 Zina vieții mă ursi :
 M'am născut fără păreche,
 Nimeni nu mă ra iubi!»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Grupuri, fetele în cale-î
 Veniañ două cite două,
 Ochii lor luciañ în lacrimi,
 Florile plîngeañ în rouă.

Era primăvara 'n aer,
 Se iubia floare cu floare,
 Toate pasarile 'n cuiburi, —
 Numai orbu 'n depărtare,

Cu ochi plini de întunerec
 Și cu sufletu'n lumină,
 Cînta viersul cel mai jalnic
 Ce 'ntr'o inimă suspină :

— «De demult, din vremea reche,
 «Zina vieții mă ursi :
 «M'am născut fără păreche
 «Nimeni nu mă ra iubi!»

.

*Și s'a dus, s'a dus în noapte
Lunecînd încetu-î pas,
Dar în mintea celor singuri
Tristu-î cîntec a rămas....*

D. NANU.

C Î N T E C

De ce te-am iubit, de ce te-am iubit,
Eû singur și nu știu s'o spun.
Ca macul în zori, de rouă stropit,
Azi visul aș vrea să-l adun.

Ah! unde te duci, frumos trandafir,
Măi lasă-mă, fața s'ovăz. ibrary Cluj
Frumoasă de-ajuns, pe-atît să mă mir,
Nu-î marea cea plină de prăzi.

Sărman pelerin pe lungul pustiû,
Supt viforul anilor foști,
Eû singur mă'ntreb, de par'că nu știu:
Drept este că tu mă cunoști?

C'un braț îndrăzneț pe după mijloc
Te-oîu prinde și poate nu-î vrea,
Dar tineri ca azi, cu anii pe loc
Și veseli am tot rămînea!

I. BİRSEANUL.

CRONICĂ

Cine dintre Romîni nu s'a simțit înduioșat văzînd pe drăgălașul copil regal, așa de blînd și de vioi, așa de pătruns de viitorul și de chemarea sa, așa de *spontan*, de original, de prietenos și de plin de omenie, care e prințisorul «Carol»? Un astfel de copil poate să învețe și să folosească mult, chiar și cu profesorii romîni, și cu preceptorul străin pe cari s'a întîmplat să-î aibă. Îi place oastea, îi place cartea, îi plac copiii noștri, țara noastră, noi ceștia ce sîntem pe acest pămînt. Și, fiindcă ne iubește, îl iubim și noi, și, fiindcă crede în noi — așa cit îl ajută mintea lui de copil —, și noi credem în el. În viitorul lui găsim lăcaș pentru cele mai mari ideale ale noastre. Și de aceea se va ceti cu bucurie în toată Romînimea splendida poezie, și bună, și blîndă, și mîndră, pe care-o închină lui Carol copilul poetul cel mai mare al nostru, G. Coșbuc, în «Revista noastră».

...Mai pot spera s'ajung
Să văd pe culmi izbînda vieții tale,

se'ntreabă Coșbuc. Și care dintre noi, tot așa de mișcat înaintea celor ce le așteptăm să se întîmple, cu o evlavie care nu îngăduie cuvintele, nu se întreabă tot astfel?

*

De Sf. Petru auz venit la noi în București numai puțin de 1500 de «iunaci», ceia ce înseamnă în limba lor: «voinici», din Bulgaria, membri ai Societăților de gimnastică și tir, care sînt așa de răspîndite și iubite în războinicul principat vecin. Visitorii s'au înfățișat ca oameii voinici, disciplinați, cuviincioși în cel mai înalt grad, mîndri de ei, de țara și de poporul lor. Exercițiile făcute în grădina Cișmegiului de oaspeții cu cămași înfoiate și căciuli de lînă albă, auz plăcut foarte mult.

Ni place să știm că peste Dunăre se află un popor care se respectă și care caută prin jertfa tuturor puterilor să se înalțe în ochii lui și în ochii vecinilor. Aceasta cu atît mai mult, cu cit n'avem să cerem nimic Bulgarilor și ei nu pot ajunge dușmanii noștri decît printr'o greșală pe care se arată hotărîți să n'o facă. Dacă ar face-o, ar ispăși-o fără îndoială. Ceî ce sînt de altă părere, uită că în asemenea împrejurări hotărîrea atîrnă și de la alt ceva decît de la anumite organizații și însușiri, că ea atîrnă de la *totalitatea civilizației unui popor*. Cu toate păcatele și lipsurile ei — asupra cărora privighem mai mult de un timp, și trebuie să privighem și mai mult —, civilizația noastră, care e de fapt *așa de veche*, merită stima tuturor vecinilor noștri. În deosebire de atîția tînguitori sperioși, cari erau mai ieri, tot ei, cei mai strașnici matamori ai șovinismului, sînt incredințat că avem în inimă întregimea simțului datoriei noastre. E destul de trist însă că mai e de nevoie a se răspînge astfel de

sentimente. Pentru a ne hotărî să facem gimnastică, nu e neapărat de trebuință să ne speriem și să ne clevetim noi înșine.

*

Cine vrea să vadă cum un stăpîn de moară arsă, politician încă mai mult decît morar, poate să tirească în temnițe și pe drumurile mari doi învățători nevinovați de darea de foc ce li se aruncase în samă, n'aŭ decît să cetească revista *Amicul Poporului*, an. IV, n-le 6-7. E indispensabil a se introduce în legile noastre despăgubirea materială și morală pentru arestările și prigonirile nedrepte.

*

Și în românește a ieșit studiul d-lui C. Popp despre «Băncile romine din Transilvania și Ungaria» (Sibiiu, 1905).

*

Ultimele n-r din «Răvașul» dă încă un amănunt din frumoasa biserică veche de la Feleac. Luîndu-se notă de observațiile ce s'aŭ făcut în această Cronică asupra bietului stil de împrumut, încărcat și deșănțat, în care se clădesc bisericile noastre de astăzi, se face o întrebare cu privire la arhitecții cari cunosc vechiul nostru meșteșug de clădire și ar putea să-l învie. Căci în Cluj s'a săvîrșit o faptă frumoasă: bătrînul Havași Oășanu a lăsat o mare avere pentru a se face acolo biserica românească (de rit unit sau neunit aceia e, cît mă privește, *tot una*).

Cu arta noastră veche s'a ocupat mai mult și mai bine decît oricare, arhitectul Vladimir Mironescu, un Bucovinean, așezat acum în București și al cărui album istoric, netipărit încă, e cît se poate de frumos. Studiul a mai făcut d. P. Antonescu, care se zice că a și publicat, după o cercetare asupra Coziei, pe care-o cunoaștem, o expunere generală asupra vechii arhitecturii românești, în revista *Literatură și artă romînă*. Am impresia că d. Mironescu e mai mult artist și cercetător, iar d. Antonescu mai mult arhitect. Iată doi candidați cari ar putea lucra împreună la Cluj și în afară de cari nu mai cunosc nimic decît unele cariere artistice sfărîmate și copleșite de «afaceri».

N. IORGA.

CUGETĂRI

Ca să-ți dea dreptate, lumea-ți cere un singur lucru: Să n'o ai.

*

Lumea nu face nici-o deosebire între omul mare și între obraznicul care se poartă ca un om mare; ea-î urește pe amîndoi pentru același motiv și alege pe netrebnicul sclivisit.

*

Într'o casă te primesc oaspeții și te petrec faptele tale.